

# Samen sterker

Een oproep om te bouwen aan een veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving.

## Het begin van de Nederlandse waterschappen: een verhaal van veerkracht, samenwerking en innovatie

Lang voordat het formele Hoogheemraadschap van Rijnland in 1255 werd opgericht, namen lokale gemeenschappen al het heft in eigen handen om hun land tegen het water te beschermen, gedreven door de dringende noodzaak om hun levens en landbouwgrond te beschermen tegen frequente en verwoestende overstromingen. In deze periode werden de fundamenteën gelegd voor wat later een van de oudste waterschappen van Nederland zou worden. Boeren, lokale adel en stedelijke leiders kwamen samen om waterkeringen en dijken te onderhouden, waarmee een van de eerste gecoördineerde inspanningen voor regionaal watermanagement tot stand kwam. Dit was niet alleen een technische of bestuurlijke vooruitgang, maar ook een vroeg voorbeeld van de Nederlandse poldercultuur waarbij diverse groepen samenwerkten voor een gemeenschappelijk doel. Ons land kent vele mooie voorbeelden van belangrijke momenten van samenwerking waarbij de samenleving gezamenlijk optrekt tegen interne en externe dreigingen en crisissituaties.

## Van watermanagement naar cyberveiligheid – De reis van Nederland naar een veerkrachtige samenleving

Vandaag de dag heeft onze maatschappij te maken met vele type bedreigingen. Zo is, na een historisch lange periode van vrede, een oorlog niet langer ondenkbaar, evenals een nieuwe

pandemie, komen steeds meer mensen en organisaties in aanraking met cybercriminaliteit en is het dreigingsniveau van een terroristische aanslag in Nederland hoog. Maar ook worden de effecten van klimaatverandering steeds zichtbaarder. Lange droge periodes afgewisseld met extreme neerslag zorgen voor meer overlast. Zo worden de grenzen van ons alom geroemde watermanagement zichtbaar. Het is daarom in ieders belang om – zoals in 1225 – gezamenlijk het heft in eigen handen te nemen en te werken aan een veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving.



Wat houdt zo'n veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving in?

In essentie komt het erop neer dat je als samenleving weerstand kunt bieden aan een grote schok, zoals een natuurramp, het falen van kritieke infrastructuur of een hybride of gewapende aanval. Denk aan sabotage van internetkabels, gasleidingen en windmolenparken, of een cyberaanval op een elektriciteitsnet. En hoe functioneren we als land wanneer het internet voor langere tijd niet meer werkt? Veel auto's zouden niet meer

kunnen rijden en ons betalingsverkeer ligt er dan uit. We moeten nadenken over hoe we in zo'n situatie aan informatie komen en hoe we contact met elkaar houden. Hoewel dit primair een taak is van de overheid, ontkomen we er als individu niet aan om hierin ook een deel van onze verantwoordelijkheid te nemen. Zowel op individueel niveau en als op het niveau van de samenleving in haar geheel, is het noodzakelijk om voorbereid te zijn op, weerstand te bieden aan, te reageren op en snel te herstellen van schokken, crisissen en ontwrichtingen. Bovendien is het noodzakelijk dat de continuïteit van een land gewaarborgd blijft. Ondanks het feit dat Oekraïne nu in oorlog is, draait de maatschappij door. Sterker nog, Oekraïne is nu al bezig met de wederopbouw van het land.

## Een veerkrachtige, weerbare en betrokken maatschappij – Voorbeelden uit Scandinavië

Misschien bent u bekend met de termen 'whole-of-society' en '72-uursconcept'. Finland en Zweden zijn goede voorbeelden van landen die deze benaderingen ten aanzien van veiligheid – die de gehele samenleving betrekken om weerbaarder, meer betrokken en veerkrachtiger te zijn – toepassen. Hoewel Finland en Zweden elk hun eigen manier hebben om de veiligheid te regelen, zijn beide 'methodes' diep verankerd in hun cultuur. In Finland noemen ze dit het 'omvattende veiligheidsmodel' (comprehensive security) en in Zweden het 'totale verdedigingsmodel' (total defense). Beide concepten zijn essentieel voor het verbeteren van de maatschappelijke paraatheid en veerkracht bij verstoringen van buiten en bij noodsituaties. Deze modellen integreren alle lagen van de samenleving – van burgers tot het bedrijfsleven tot politieke



De discussie over autonomie, in termen van zowel 'individuele zelfstandigheid' als 'nationale zelfvoorziening', is vandaag de dag prominent aanwezig.

leiders – in de overwegingen met betrekking tot veiligheid en verdediging. Iedereen heeft een rol en weet wat er van hem of haar verwacht wordt. Het is niet ons pleidooi om deze benaderingen als Nederland een-op-een over te nemen. Zo verschilt onze cultuur van deze noordelijk gelegen landen, en spelen geografische en politieke factoren een rol die onze benadering van veiligheid en crisismanagement uniek zouden maken. Hoe onze eigen variant van een veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving eruit zal zien, moeten we gezamenlijk bepalen.

## Is de overheid alleen verantwoordelijk voor ons welzijn?

Een essentieel onderdeel binnen deze aanpak is dat Nederlandse burgers minder afhankelijk worden van de overheid en hulpdiensten zoals de politie, militairen en zorgdiensten. Nederland heeft, net als veel andere landen, recent te kampen gehad met een grote crisis, namelijk de COVID-19-pandemie. Deze gebeurtenis toonde de grenzen van individuele en zelfs nationale inspanningen, en onderstreept de noodzaak van een veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving. Het is de vraag of het traditionele uitgangspunt dat de overheid als enige verantwoordelijk is voor het welzijn van haar burgers, nog past in het huidige tijdperk. In plaats daarvan zou er idealiter een netwerk van ondersteuning moeten bestaan, ondersteund door alle sectoren en burgers van de samenleving.



## Samenwerken én op eigen benen kunnen staan

De discussie over autonomie – in termen van zowel ‘individuele zelfstandigheid’ als ‘nationale zelfvoorziening’ – is vandaag de dag prominent aanwezig. Met de stijgende geopolitieke spanningen en de noodzaak van grondstoffen- en energieonafhankelijkheid, is het duidelijk dat geen enkel land geïsoleerd kan opereren. Europese en trans-Atlantische allianties zoals de EU en de NAVO zijn en blijven cruciaal voor het waarborgen van vrede, veiligheid, welvaart en stabiliteit. Deze samenwerkingen, gebaseerd op vertrouwen en gemeenschappelijke waarden, zijn de hoekstenen van een veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving.

### Een aantal vragen die kunnen helpen om een veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving vorm te geven:

- Sinds de val van de Berlijnse Muur in 1989 heeft met name de Europese defensie-industrie een neerwaartse trend ervaren waarbij zij niet altijd de erkenning heeft gekregen voor de maatschappelijke rol die ze heeft bij het beschermen van onze westerse democratieën en vrijheid. Hoe kunnen pensioenfondsen en andere financiële instellingen een grotere bijdrage leveren aan de nationale veiligheid door bijvoorbeeld te investeren in de defensie-industrie, zonder daarbij andere belangen uit het oog te verliezen? En hoe kan de defensie-industrie, versterkt door dergelijke investeringen, op haar beurt de maatschappij ten goede komen en bijdragen aan duurzame vrede en veiligheid?
- Kunnen onderwijsinstellingen bijdragen aan de veerkracht van de samenleving, bijvoorbeeld door leerlingen en studenten op te leiden in crisismanagement, ethiek, gemeenschapsdienst en het herkennen en bestrijden van desinformatie? Welke mogelijkheden bestaan er om dergelijke programma's te integreren of uit te breiden, vooral met betrekking tot digitale geletterdheid en kritisch denken om de invloed van desinformatie tegen te gaan? Overigens hebben deze onderwerpen niet alleen betrekking op leerlingen en studenten. Ook de rest van de bevolking zou gebaat zijn bij meer bewustzijn op onderwerpen als desinformatie.
- Hoe kan het bedrijfsleven zijn technologische en logistieke capaciteiten inzetten om de lokale gemeenschappen te ondersteunen in tijden van nood? Kunnen er partnerschappen worden overwogen met bijvoorbeeld Defensie om vitale kritieke infrastructuur te versterken? Daarnaast, hoe kan het bedrijfsleven zijn toeleveringsketens kritisch evalueren om te verzekeren dat economische afwegingen niet ten koste gaan van maatschappelijke risico's zoals buitenlandse inmenging en spionagepraktijken? Welke stappen kunnen ondernemingen nemen om de herkomst van hun ingekochte grondstoffen en producten grondig te controleren?





- Welke beleidsinitiatieven kan de overheid ontwikkelen om een effectievere samenwerking tussen de publieke en private sector te bevorderen in het kader van crisismangement? Zijn er specifieke richtlijnen, reguleringen die de overheid kan introduceren om duidelijkheid en ondersteuning te bieden aan het bedrijfsleven en de industrie om hun rol in nationale veerkracht te versterken?

## Denkt en doet u met ons mee?

De voorbeelden vanuit Scandinavische landen tonen aan dat de sleutel tot een veerkrachtige samenleving ligt in een integrale aanpak waarbij overheid, burgers, bedrijfsleven en hulpdiensten nauw samenwerken. Door in Nederland de krachten te bundelen, door de betrokkenheid van burgers bij de samenleving te verhogen en door – zoals in 1225 – samen te werken aan een gemeenschappelijk doel, kan een samenleving niet alleen overleven, maar ook floreren binnen de buitengewone uitdagingen van de 21ste eeuw.

Hoe kunnen wij onze initiatieven beter coördineren en integreren om in gezamenlijkheid de Nederlandse variant van een veerkrachtige, weerbare en betrokken samenleving op te bouwen?

Maar hoe komen we tot zo'n veerkrachtige, betrokken en weerbare samenleving? Hoe ziet deze eruit

Wij zijn actief bezig met deze vraag. Nieuwsgierig?

Neem contact met ons op!

## Contact

### Pascal Hogenboom

Partner KPMG

E: [hogenboom.pascal@kpmg.nl](mailto:hogenboom.pascal@kpmg.nl)

T: 070 338 2170

### Jorieke Markerink

Senior Manager KPMG

E: [markerink.jorieke@kpmg.nl](mailto:markerink.jorieke@kpmg.nl)

T: 020 656 4016